

УДК 502.7(477-924.52)

Д.Д. Сухарюк

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВНОГО ПЛАНУ ДІЙ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

Сухарюк Д.Д. О перспективном Плане действий Карпатского биосферного заповедника // Науч. зап. Гос. природоведч. музея. – Львов, 2004. – 20. – С. 93-98.

С целью практической реализации положений Севильской стратегии на Международной конференции «Оптимизация границ и улучшение функционирования Карпатского биосферного заповедника», проведенной 10-12 мая 2004 г. в г. Рахов Закарпатской области, был обсужден, одобрен и единодушно принят перспективный План действий Карпатского биосферного заповедника (КБЗ), который включает следующие разделы: 1) обеспечение надежного управления территорией заповедника; 2) использование КБЗ для сохранения природного и культурного разнообразия в регионе; 3) проведение научных исследований, мониторинга, обучения и профессиональной подготовки; 4) использование КБЗ в качестве модели устойчивого развития; 5) внедрение концепции биосферного резервата.

Sukharyuk, D. On Prospective Management Plan of the Carpathian Biosphere Reserve // Proc. of the State Nat. Hist. Museum. – Lviv, 2004. – 20. – P. 93-98.

In order to put into practice the Seville Strategy principles, at the International conference “Extension of boundaries and optimization of activity of the Carpathian Biosphere Reserve” was held in Rakhiv on May 10-12, the Prospective Management Plan of the Carpathian Biosphere Reserve was discussed and universally acclaimed. It comprises of such points: 1) providing facilities for a reliable management of the protected territories; 2) use of the reserve’s territory for conservation of natural and cultural diversity in the region; 3) organisation of scientific research, monitoring, education and professional training; 4) use of the Carpathian Biosphere Reserve’s territory as a model of sustainable development; 5) realization of the Concept for biosphere reserves.

У березні наступного року виповниться 10 років з дня проведення міжнародної конференції по біосферних територіях, організованої під егідою ЮНЕСКО в Севільї (Іспанія), на якій була розроблена новаторська концепція біосферного резервату, що увійшла в історію як Севільська стратегія.

Для практичної реалізації положень Севільської стратегії Карпатським біосферним заповідником (КБЗ) були розроблені довготермінові і поточні менеджмент-плани його діяльності.

При їх складанні за основу був взятий “Проект організації території та охорони природних комплексів Карпатського біосферного заповідника”. Відповідно до цього документу в практичній діяльності КБЗ реалізуються наступні менеджмент-плани:

1. Збереження біологічного різноманіття рослин: сучасний стан та основні напрямки вивчення і збереження.
2. Збереження ценотичного різноманіття: сучасний стан та основні напрямки вивчення і збереження.
3. Збереження, відновлення і охорона лісів: сучасний стан і заходи на проектний період.
4. Збереження тваринного світу: сучасний стан та основні напрямки вивчення і збереження.

5. Комплексні обстежувальні роботи, що виконуються сторонніми організаціями, установами за договорами: сучасний стан вивчення території, основні напрямки подальшого вивчення, методичне забезпечення, організація робіт.
6. Науково-дослідні і обстежувальні роботи та організація моніторингу: сучасний стан та перспективи розвитку науково-дослідної діяльності.
7. Поширення екологічних знань і формування екологічної культури населення: сучасний стан та перспективи розвитку.
8. Використання природних ресурсів: види користувань, їх обсяги, природоохоронні застереження.
9. Забезпечення функціональної діяльності: організація території, матеріально-технічне, кадрове і фінансове забезпечення.

За період, що пройшов з часу прийняття Севільської стратегії з'явилися нові ідеї та погляди щодо вдосконалення діяльності біосферних резерватів. Із врахуванням цих обставин та рекомендацій Бюро Міжнародної координаційної Ради МАБ ЮНЕСКО по звіту Карпатського біосферного заповідника розроблено перспективний План його дій, який включає такі основні напрямки роботи.

Мета I. Забезпечення надійного управління територією КБЗ

Заходи:

1. Налагодити чітку роботу Координаційної ради як головного органу управління Карпатського біосферного заповідника.
2. Визначити і розробити Координаційною радою механізми реалізації Плану управління, формування програм діяльності КБЗ та забезпечити оперативне виконання адміністрацією КБЗ рішень щодо реалізації Плану управління заповідником, зокрема:
 - організацію і проведення засідань Координаційної ради з підготовкою відповідних документів;
 - забезпечення зв'язків з органами місцевої та центральної виконавчої влади та організаціями-партнерами;
 - підготовку проектів планів дій і пропозицій щодо покращення екологічної та економічної ситуації в регіоні;
 - здійснення відповідного контролю за виконанням Плану управління та окремих планів дій;
 - виконання рішень Координаційної ради і своєчасне інформування членів Ради про стан їх реалізації.
3. Налагодити конструктивну роботу адміністрації КБЗ з органами місцевої влади та іншими зацікавленими сторонами, створити відповідні умови для проведення консультацій на місцях за участі економічних і соціальних партнерів.
4. Забезпечити постійне інформування зацікавлених сторін про завдання і результати роботи біосферного заповідника, налагодити взаємовигідні відносини КБЗ з місцевим населенням.

5. Регулярно проводити підсумкові огляди результатів виконання Плану управління та планів дій, їх оприлюднення, коригування та оновлення наступних завдань.

Мета II. Використання Карпатського біосферного заповідника для збереження природного та культурного різноманіття в регіоні

Заходи:

1. Спланувати і скорегувати роботу для реалізації на території КБЗ мети Конвенції про біологічне різноманіття.
2. Провести біогеографічний аналіз регіону і особливо прилеглих до заповідника земель на предмет розробки пропозицій і рекомендацій щодо віднесення до охоронних територій екосистем, які знаходяться під загрозою, а також чутливого і вразливого навколишнього культурного середовища.
3. Підготувати матеріали щодо включення найбільшого осередку Європи букових пралісів КБЗ до Всесвітнього природного спадку, що сприятиме подальшому їх вивченню, збереженню і логістичному використанню.
4. Забезпечити розвиток зв'язків біосферного заповідника з іншими охоронними територіями і землевласниками регіону, створюючи для цього екологічні (зелені) коридори та інші методи, які підвищують можливість збереження біологічного різноманіття.
5. Сприяти підтриманню в регіоні ландшафтного різноманіття.
6. Планувати використання території заповідника в якості місць реабілітації і відновлення зниклих внаслідок антропогенного впливу в недалекому минулому видів флори і фауни, а також тих видів, для яких є загроза існування.
7. Провести детальний облік об'єктів історико-культурного спадку біосферної території та налагодити моніторинг за ходом їх збереження.
8. Провести інвентаризацію рослинного та тваринного світу на новооприєднаних до заповідника територіях і ввести отримані результати в базу даних.

Мета III. Проведення наукових досліджень, моніторингу, освіти та професійної підготовки

Заходи:

1. Забезпечити проведення на території КБЗ фундаментальних і прикладних досліджень, націлених на вирішення місцевих питань, міждисциплінарних проєктів із соціальних і природничих наук, а також проєктів, направлених на реабілітацію деградованих екосистем, збереження ґрунту і води та сталого використання природних ресурсів.
2. Створити сучасну функціональну систему управління даними з метою раціонального використання результатів наукових досліджень та постійного контролю в сфері управління заповідною територією.

3. Для вдосконалення системи моніторингу налагодити відповідний облік представників флори і фауни, збір даних екологічного і соціально-економічного характеру.
4. Використовувати територію КБЗ як експериментальну базу для розробки і тестування методів і підходів з оцінки і моніторингу біорізноманіття, сталості та якості життя їх мешканців.
5. Налагодити розробку показників сталості у відношенні кожного виду господарської діяльності, здійснюваної у буферній зоні та зоні антропогенних ландшафтів.
6. Сприяти участі місцевих общин, школярів та інших партнерів в програмах освіти і підготовки.
7. Виготовляти для відвідувачів КБЗ інформаційні матеріали про роль і значення КБЗ у збереженні та сталому використанні біорізноманіття та природних ресурсів, вирішенні соціальних і культурних аспектів, про програми і можливості для організації дозвілля та освіти.
8. Створювати навчальні та еколого-освітні центри з метою освіти школярів та інших зацікавлених груп населення.
9. Використовувати територію КБЗ для проведення національних, регіональних і місцевих семінарів.
10. Налагодити підготовку високопрофесійних працівників різних категорій.
11. Створювати умови для отримання місцевими жителями освіти за спеціальностями, які відповідали б вимогам виконання завдань, пов'язаних з охороною і збереженням біорізноманіття та управлінням процесами використання природних ресурсів.
12. Налагодити ділові зв'язки з науково-дослідними та освітніми установами і організаціями-партнерами з метою залучення їх до виконання спільних з КБЗ завдань у галузі збереження біорізноманіття та екологічної специфіки регіону, вдосконалення екоосвіти, управління процесами розвитку рекреації та туризму тощо.
13. Створити сучасну матеріально-технічну базу для ведення науково-дослідної і еколого-освітньої діяльності (модернізація та розширення приміщень, придбання і встановлення офіційного та лабораторного обладнання, програмного забезпечення, зв'язку тощо).

Мета IV. Використання території Карпатського біосферного заповідника як моделі сталого розвитку

Заходи:

1. Завершити визначення факторів, що призводять до деградації природного середовища та несталого використання біологічних ресурсів, їх масштаби та розробити заходи для їх усунення.
2. Провести вивчення та обґрунтування природних, екологічних, рекреаційних, освітніх та інших цінностей і реальних можливостей надання платних послуг в межах території заповідника і на основі отриманих даних сприяти розвитку екологічно безпечних методів їх експлуатації, і що разом принесло б користь місцевому населенню.

3. Створювати і запроваджувати стимули по збереженню і сталому використанню природних ресурсів, альтернативних джерел життєзабезпечення для місцевого населення на тих територіях заповідника, де господарська діяльність обмежена або заборонена.
4. Створювати умови для проведення консультацій на місцях за участю всіх зацікавлених сторін (сільське і лісове господарство, збір дикорослих плодів, ягід і грибів, туризм, відпочинок і т.д.).
5. Сприяти розведенню місцевим населенням домашньої худоби за допомогою збереження та підтримки практик традиційного сільського господарювання.
6. Проводити різні форуми, для яких створювати демонстраційні об'єкти для вивчення соціально-економічних і екологічних проблем регіону, а також питань сталого використання природних ресурсів, які мають важливе значення для даного регіону.
7. Налагодити співробітництво з інституціями сталого розвитку для розробки спільних заходів щодо забезпечення сталого розвитку на території КБЗ та регіону в цілому.
8. Розробити критерії та запровадити моніторинг соціально-економічних змін і створити спеціальну базу даних, проводити регулярний аналіз і узагальнення отриманих результатів щодо таких змін.
9. Створити ефективну інфраструктуру екотуризму з налагодженим моніторингом впливу рекреаційного та туристичного навантаження на екосистеми заповідника.
10. Розробити організаційно-правові механізми взаємовідносин і співробітництва адміністрації КБЗ та інших землекористувачів на його території.

Мета V. Впровадження в життя концепції біосферного резервату

Заходи:

1. Здійснити поетапне розширення території КБЗ, в основному за рахунок буферної зони і зони антропогенних ландшафтів для сталого збереження заповідної зони, визначення та відмітка на картах і в натурі функціональних зон та налагодження відповідного моніторингу щодо їх ефективності.
2. Розробити і впровадити механізми реалізації питання щодо прискорення створення транскордонного українсько-румунського біосферного резервату "Мармароські та Чивчино-Гринявські гори".
3. Розширювати контакти з МАБ ЮНЕСКО та налагоджувати ділові взаємозв'язки з біосферними резерватами світу, близькими за статусом діяльності КБЗ.
4. Забезпечувати участь місцевого населення в плануванні і управлінні біосферною територією.
5. Розробити стратегії із залучення приватних фондів, бізнесу і неурядових організацій до підтримки заповідника.

6. Стимулювати ініціативи приватного сектору з організації і підтримки екологічно і соціально надійних та стійких видів діяльності.
7. Створити сучасні інформаційні і рекламні матеріали про діяльність заповідника і його роль як члена Всесвітньої мережі.
8. Розробити чіткі і ефективні механізми для проведення моніторингу за ходом реалізації Севільської стратегії.

Карпатський біосферний заповідник, Рахів